

Makale Geliş Tarihi**24.04.2025****Makale Yayın Tarihi****20.06.2025****OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARDA SOSYAL BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİNDE SOSYAL ÖYKÜLERİN ROLÜ****THE ROLE OF SOCIAL STORIES IN DEVELOPING SOCIAL SKILLS IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER****Serkan NACAK¹, Fatma Ebru İKİZ**

¹Öğrenci, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, [0009-0008-9464-2747](tel:0009-0008-9464-2747)

²Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, [0000-0003-4381-1658](tel:0000-0003-4381-1658)

Özet

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), bireylerin sosyal etkileşim, iletişim ve davranışlarını etkileyen nörogelişimsel bir durumdur. OSB'li bireylerin sosyal becerileri geliştirme konusunda yaşadıkları zorluklar, bu bireylerin toplum içinde daha bağımsız ve etkin bir şekilde yaşamalarını zorlaştırmaktadır. Sosyal becerilerin, çocukların sosyal etkileşimlerde bulunmalarını, toplumsal normları öğrenmelerini ve çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamada kritik bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu bağlamda, sosyal beceri eğitimi, otizmlili bireyler için önemli bir eğitim stratejisi olarak öne çıkmaktadır. Araştırmada sosyal öykülerin, bireylerin sosyal becerilerinin gelişmesine ve toplumsal uyumlarını artırmaya nasıl yardımcı olduğu, öykülerin çeşitli sosyal etkileşimlerde ve sosyal ortamlarda nasıl kullanılabileceği detaylandırılacaktır. Ayrıca, sosyal öyküler ile yapılan araştırmaların bulguları doğrultusunda, bu yöntemin etkinliğine ilişkin önemli gözlemler ve sonuçlar sunulacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı almış bireyler için etkili bir eğitim aracı olan sosyal öykülerin kullanımını incelemektir. Çalışma, sosyal öykülerin sosyal beceri öğretimindeki etkinliğine dair literatür taramaları ve araştırmaların bulguları doğrultusunda öğretmenler, terapistler ve aileler için önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Son olarak, sosyal öykülerin sınırlılıkları üzerinde de durulacak ve bu sınırlamaları aşabilmek için önerilen stratejiler sunulacaktır. Bu sayede, sosyal öykülerin otizmlili çocukların eğitim süreçlerine nasıl entegre edilebileceği ve bu yöntemin öğrenme süreçlerine katkısı ele alınacaktır. Bu çalışmanın diğer bir amacı ise sosyal öykülerin sınırlılıklarını ortaya koyarak, bu sınırlamaları aşmak için geliştirilebilecek stratejiler üzerinde durmaktır. Özellikle, sosyal öykülerin farklı bireylerin öğrenme ihtiyaçlarına ve gelişimsel seviyelerine göre uyarlanması gerekliliği vurgulanacak ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar ele alınacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma, otizmlili bireylerin sosyal becerilerinin geliştirilmesinde sosyal öykülerin rolünü kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamakta olup, uygulayıcılar ve araştırmacılar için sosyal öykülerin öğretim süreçlerine nasıl daha etkili bir şekilde entegre edilebileceği hakkında bilgiler sağlamayı hedeflemektedir. Bu araştırma ve daha önce

yapılan diğer çalışmalar, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı almış çocukların sosyal becerilerini sosyal öyküler gibi öğretim uygulamalarıyla geliştirebileceklerini ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, sosyal beceri öğretimi, sosyal öykü

Abstract

Autism Spectrum Disorder (ASD) is a neurodevelopmental condition that affects individuals' social interactions, communication, and behaviors. The difficulties experienced by individuals with ASD in developing social skills make it difficult for these individuals to live more independently and effectively in society. It is known that social skills play a critical role in ensuring that children engage in social interactions, learn social norms, and establish healthy relationships with their environment. In this context, social skills teaching stands out as an important educational strategy for individuals with autism. The study will detail how social stories help individuals develop their social skills and increase their social adaptation, and how stories can be used in various social interactions and social environments. In addition, important observations and results regarding the effectiveness of this method will be presented in line with the findings of research conducted with social stories.

The purpose of this study is to examine the use of social stories, which are an effective educational tool for individuals diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD). The study aims to provide literature reviews on the effectiveness of social stories in teaching social skills and to make recommendations for teachers, therapists, and families in line with the findings of the research. Finally, the limitations of social stories will be emphasized and strategies suggested to overcome these limitations will be presented. In this way, how social stories can be integrated into the educational processes of children with autism and the contribution of this method to the learning processes will be discussed. Another aim of this study is to reveal the limitations of social stories and to focus on strategies that can be developed to overcome these limitations. In particular, the necessity of adapting social stories to the learning needs and developmental levels of different individuals will be emphasized and the difficulties encountered in this process will be discussed.

In conclusion, this study aims to comprehensively examine the role of social stories in the development of social skills of individuals with autism and to provide information for practitioners and researchers on how social stories can be integrated into teaching processes more effectively. This research and other previous studies have shown that children diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD) can develop their social skills with teaching practices such as social stories.

Keywords: Autism spectrum disorder, social skills teaching, social story

1. GİRİŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), sosyal etkileşim, iletişim ve davranış alanlarında belirgin farklılıklarla seyreden, yaşam boyu devam eden nörogelişimsel bir bozukluktur (American Psychiatric Association [APA], 2013). Genellikle yaşamın ilk üç yılında belirtilerini gösteren OSB, bireylerin çevreleriyle sağlıklı ve işlevsel ilişkiler kurmalarını zorlaştırmakta, sosyal etkileşim becerilerinde, iletişimde ve esnek davranış repertuarında sınırlılıklara neden olmaktadır (Lord et al., 2018). Bu durum yalnızca bireyin gelişimsel

sürecini değil, aynı zamanda ailesinin, eğitimcilerinin ve toplumsal çevresinin de yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Son yıllarda OSB tanısı alan bireylerin sayısında kayda değer bir artış yaşanmakta ve bu artış, özel eğitim alanında nitelikli müdahale yöntemlerine olan gereksinimi daha da önemli hâle getirmektedir (Baio et al., 2018). Otizmlili bireylerin sosyal becerilerinin desteklenmesi; bağımsız yaşam becerileri, toplumsal katılım ve akademik başarı açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle erken çocukluk döneminde sağlanan nitelikli müdahaleler, bireyin gelişim potansiyelini en üst düzeye çıkarmada belirleyici bir rol oynamaktadır (National Research Council, 2001).

Özellikle okul öncesi dönemde uygulanan erken özel eğitim programları ve kaynaştırma uygulamaları, otizmlili çocukların sosyal ortamlara uyum sağlamalarında etkili olabilmektedir (Malloy & McMurray, 1996). Ancak bu süreçte kullanılan yöntemlerin bilimsel temellere dayanması ve bireyin gereksinimlerine uygun şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Literatürde bu amaçla geliştirilen çeşitli öğretim yöntemleri mevcuttur. Uygulamalı Davranış Analizi (UDA), Ayrık Deneme Öğretimi (DTT), sosyal hikâyeler, rol oynama, model olma ve görsel destekli uygulamalar gibi yöntemler, sosyal beceri öğretiminde etkinliği kanıtlanmış başlıca teknikler arasında yer almaktadır (Baer, Wolf & Risley, 1968; Gray & Garand, 1993; McClannahan & Krantz, 1999).

Sosyal becerilerin yetersizliği, otizmlili çocukların akran ilişkilerinde dışlanmalarına, okul ortamında izolasyon yaşamalarına ve kendilerine olan güvenlerinin azalmasına yol açabilmektedir (Girli, 2004). Bu bağlamda, sosyal becerilerin öğretimi yalnızca bireyin sosyal yaşamını değil, aynı zamanda duygusal ve akademik gelişimini de doğrudan etkilemektedir. Etkili bir sosyal beceri eğitimi, yalnızca bireyin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda bireyin kendilik algısını ve yaşam doyumunu da artırmaktadır (Bellini et al., 2007).

Bu çalışmada, otizmlili çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik erken çocukluk döneminde uygulanan müdahale yöntemleri ve sosyal beceri öğretim stratejileri ele alınacaktır. Ayrıca, bu yöntemlerin kaynaştırma ortamlarında sağladığı katkılar, bireysel gelişim üzerindeki etkileri ve uygulamada karşılaşılan güçlükler de değerlendirilerek, bilimsel temelli öneriler sunulacaktır.

1.1. Problem Durumu

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de son yıllarda giderek artan bir yaygınlık göstermektedir. Her ne kadar "otizm" terimi uzun süredir kullanımda olsa da, günümüzde bu terim sıklıkla Otizm Spektrum Bozukluğu (ASD) kavramı ile birlikte anılmaktadır. OSB, bireyin sosyal etkileşim, iletişim ve davranış alanlarında sınırlılık yaşamasına neden olan, nörogelişimsel temelli bir bozukluktur. Bu bozukluk, yaygın gelişimsel bozukluklar kategorisinde yer almakta ve bireyin yaşam kalitesini çeşitli yönlerden etkileyebilecek düzeyde ciddi sonuçlar doğurabilmektedir (Kırcaali-İftar, 2007).

Otizmin tanımlanmasında kullanılan ölçütler, Dünya Sağlık Örgütü tarafından ICD-10 sınıflandırmasında, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından ise DSM-IV ve güncellenmiş haliyle DSM-5 sınıflandırmalarında detaylı biçimde tanımlanmıştır. OSB, zihinsel yetersizlik ve özel gelişimsel bozukluklar arasında yer almakta olup; tanı sürecinde çeşitli tarama ve değerlendirme araçları, örneğin M-CHAT, yaygın olarak kullanılmaktadır. OSB’li bireyler; bilişsel, motor, dil ve iletişim becerilerinde olduğu kadar, sosyal becerilerde de belirgin yetersizlikler gösterebilmektedirler. Sosyal beceriler, bireyin diğer insanlarla anlamlı ilişkiler kurmasına, sosyal etkileşimi başlatmasına ve sürdürmesine olanak tanıyan

kritik becerilerdir. McFall'a (1982) göre bu beceriler, bireyin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi açısından temel davranış repertuarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Çifci & Sucuoğlu, 2003).

OSB'li çocukların sosyal becerilerinde yaşadıkları sınırlılıklar, onların günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukların başlıca kaynaklarından. Göz teması kurmaktan kaçınma, iletişim sırasında yüzüne bakmama, temel selamlaşma ifadelerini kullanmama gibi davranışlar bu çocuklarda sıkça görülmektedir. OSB'li çocuklar, diğer bireylerle etkileşim başlatmak isteyebilseler de bu etkileşimi sürdürmekte zorlanabilir, başkalarının ilgisine karşı sınırlı tepki gösterebilir veya fiziksel temastan kaçınabilirler. Bu durum, akran ilişkilerinde dışlanma, sosyal izolasyon ve oyun gibi temel sosyal etkileşimlere katılımda yetersizlik gibi sorunlara yol açmaktadır (Girli, 2004; Kırcaali-İftar, 2007). Otizmlili çocukların eğitiminde temel hedef, sosyal etkileşim ve iletişim gibi gelişim alanlarında görülen yetersizliklerin azaltılması ve bu alanlarda işlevsel becerilerin kazandırılmasıdır. Etkili bir eğitim süreci sayesinde, bireylerin çevreleriyle sağlıklı bağlar kurmaları, toplumla etkileşimlerini sürdürebilmeleri ve kendilerini sosyal yapının bir parçası olarak hissedebilmeleri mümkün hale gelebilir (Kırcaali-İftar, 2007).

Otizmlili bireyler için geliştirilen erken müdahale programlarının önemi, ilk olarak 1960'lı yıllarda yapılan uygulamalı araştırmalarla anlaşılmaya başlanmıştır. Schopler ve Reichler (1972) tarafından geliştirilen ilk programlardan biri, öfke nöbetleri gibi problem davranışları azaltma, iletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri destekleme hedefiyle yapılandırılmıştır. Bu yaklaşımlar, çocuğun doğal yaşam ortamında sürdürülmüş ve öğretmen-aile iş birliği temelinde uygulanmıştır (Mesibov, Shea & Schopler, 2005). Yine Lovaas (1987) tarafından yürütülen çalışmalar, bire bir yoğun öğretim yöntemlerinin çocuklarda önemli gelişmeler sağladığını ortaya koymuştur. Bu tür programlar, haftada en az 20 saatlik yoğun ve sistematik eğitim içermektedir.

496

Türkiye'de ise 1999 yılında başlatılan Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) projesi, 3-15 yaş arası otizmlili bireylere uygun ortam ve programlarla eğitim hizmeti sunmayı amaçlamaktadır. OÇEM'ler bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki şekilde yapılandırılmıştır. Bağımsız OÇEM'ler yalnızca otizmlili çocuklara hizmet veren özel kurumlar iken, bağımlı OÇEM'ler ilköğretim bünyesinde açılarak 3-9 yaş grubu çocuklara eğitim sunmaktadır. OÇEM'e devam etmeyen çocuklar, Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin yönlendirmesiyle kaynaştırma eğitimi kapsamında normal sınıflarda eğitim alabilmektedirler (Batu & Kırcaali-İftar, 2005). Bu bağlamda, otizmlili çocukların topluma entegrasyonunun sağlanabilmesi, sosyal becerilerinin erken dönemde desteklenmesi ve uygun eğitim ortamlarında yapılandırılmış müdahale yöntemlerinin uygulanması ile mümkündür. Bu çalışmanın problem durumu, otizmlili çocukların sosyal beceri alanında yaşadığı yetersizliklerin, onların sosyal yaşama katılımını nasıl sınırladığı ve bu sınırlılıkların giderilmesine yönelik hangi etkili öğretim yöntemlerinin kullanılabileceği üzerine odaklanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanısı almış çocuklara yönelik sosyal beceri öğretiminde sosyal öykülerin etkililiğini belirlemektir. Bu doğrultuda, sosyal öykülerin, otizmlili çocukların kendilerini tanıtmaya, başkalarından yardım veya bilgi isteme ve devam eden etkinliklere katılım sağlama gibi temel sosyal becerileri kazanma süreçlerindeki rolü incelenmiştir. Araştırma, söz konusu sosyal becerilerin kazandırılması ve bu becerilerin kalıcılığının değerlendirilmesi açısından sosyal öykülerin öğretimsel gücünü ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Otizimli bir bireye sosyal beceri öğretiminde sosyal öyküler etkilimidir?
- Sosyal beceri öğretiminin yapılması, otizimli bireylere yardımcı olunması ya da yeteneklerinin kazandırılmasında ve bu yeteneklerin sürdürülmesinde etkili midir?
- Sosyal beceri öğretimi yöntemiyle gerçekleştirilen sosyal öykülerin, otizimli bireylere yönelik sosyal beceri öğretiminde etkinliğe katılma becerilerinin kazandırılmasında ve bu becerilerin kalıcılığında etkili midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde, bireylerin topluma uyum sağlamak ve aktif üyeler haline gelmek için çeşitli becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle öğretmen olmak isteyen bireyler için farklı deneyimlere maruz kalmak ve çeşitli insanlarla etkileşimde bulunmak önemlidir. Sosyal becerilere sahip olmak, tatmin edici bir sosyal yaşam için gereklidir ve bu becerilerin farklı bağlamlarda nasıl uygulanacağını bilmesi önemlidir. Sosyal becerilerin öğretimi, bireylere sosyal durumları yönlendirmek için gerekli araçları sağlar. Ayrıca, sosyal becerilere sahip olan bireylerin iş bulma, işte kalma ve diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurma konularında daha başarılı oldukları belirtilmektedir.

Bu araştırma, otizimli bireylerde sosyal beceri öğretimini inceleyerek alana önemli bir katkı sağlamaktadır. Araştırma, sosyal becerilerin öğretilmesinde sosyal hikayelerin etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, otizm ve spektrum bozukluğu olan çocuklara odaklanarak yürütülmüştür. Araştırma sonuçları, sosyal beceri öğretiminin kullanılabilirliği ve öğretimi için eğitim programlarının varlığının önemini vurgulamaktadır. Sosyal beceri öğretimi, otizimli çocukların becerilerini geliştirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmanın sonuçları, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlere rehberlik ederek sosyal öykü yöntemiyle sosyal becerilerin öğretilebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın önemi büyüktür.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu sistematik derleme araştırması, aşağıdaki varsayımlar temel alınarak yapılmıştır:

- Araştırma, otizimli bireylerin sosyal beceri öğretimine yönelik yapılan önceki çalışmaları doğru ve kapsamlı şekilde yansıtmaktadır.
- Araştırmada kullanılan anahtar kelimeler ve tarama kriterleri, otizimli bireylere yönelik sosyal beceri öğretimi ile ilgili tüm önemli çalışmaları kapsayacak şekilde belirlenmiştir.
- Çalışmaların seçimi ve analizi, metodolojik kalitelerine göre objektif bir şekilde yapılmıştır.
- Sosyal beceri öğretiminin etkinliği üzerine yapılan önceki araştırmaların sonuçları, otizimli bireyler için kalıcı beceri kazanımı ve davranış değişikliği sağlama konusunda geçerli verilere dayanmaktadır.
- Araştırma süreci sırasında yer alan çalışmalar, otizimli bireylerin sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla çeşitli öğretim tekniklerini kullanmış ve bu tekniklerin etkinliği sistematik bir şekilde karşılaştırılabilir durumdadır.

Bu varsayımlar, sistematik derlemenin sağlam bir temele dayanmasını ve otizimli bireyler için sosyal beceri öğretimi konusunda güvenilir, geçerli ve genellenebilir sonuçlar sunmasını amaçlamaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, sosyal beceri öğretiminde sosyal öykülerin etkililiğini incelemekle sınırlıdır. Çalışma, yalnızca otizmlili bireylerde sosyal öykü uygulamalarını ele alan ve 1986–2022 yılları arasında yayımlanmış akademik çalışmalarla sınırlıdır. Sosyal öykülerin etkisini değerlendiren bu çalışma, bir literatür taraması niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki sınırlılıklar dikkate alınmıştır:

- **Araştırmanın Konusal Sınırlılığı:** Bu çalışma, yalnızca sosyal beceri öğretiminde sosyal öykülerin etkililiği üzerine yapılan çalışmalarla sınırlıdır. Diğer öğretim yöntemleri veya stratejileri, sosyal beceri öğretiminin farklı yönleri ve otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için kullanılan diğer eğitim yaklaşımları bu araştırmanın kapsamına dâhil edilmemiştir.
- **Kaynakların Seçimi ve Erişilebilirliği:** Araştırmada, yalnızca Google Akademik veri tabanında yer alan ulusal ve uluslararası akademik çalışmalar taranmıştır. Google Akademik dışındaki veri tabanları (örneğin, PubMed, PsycINFO, ERIC vb.) ve diğer araştırma kaynakları göz önünde bulundurulmamıştır.
- **Çalışmaların Zaman Dönemi ve Erişim Kısıtlamaları:** Araştırma, yalnızca mevcut veritabanlarında yer alan ve erişilebilen çalışmalarla sınırlıdır. Bu sınırlama, bazı eski veya yeni çalışmaların kapsam dışında kalmasına neden olmuştur. Ayrıca, belirli bir zaman diliminde tarama yapılmış olması, literatürdeki yeni gelişmelerin ve güncel çalışmaları içermemiş olabileceği anlamına gelmektedir.
- **Dil Kısıtlaması:** Araştırma sürecinde yalnızca Türkçe ve İngilizce dillerindeki akademik çalışmalara erişim sağlanabilmiştir. Diğer dillerde yazılmış olan çalışmalara yer verilememiştir, bu da literatür taramasının dilsel sınırlarını belirlemiştir.
- **Çalışmaların Çeşitliliği ve Metodolojik Farklılıklar:** İncelenen çalışmalar arasında metodolojik çeşitlilik söz konusudur.

2. KURUMSAL/KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Otizm ve Spektrum Bozukluğu

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), otizmi ICD-10'da tanımlamış ve Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) de DSM-IV'ü kullanarak bu tanıyı onaylamıştır. Otizm, yaygın gelişimsel bozukluklar, zihinsel engellilik ve özel gelişimsel bozukluklar arasında yer alan bir nörogelişimsel bozukluktur. Otizm tanısı koyarken, DSM-IV ve ICD-10 kriterleri referans alınırken, otizm tarama testleri arasında M-CHAT (Modified Checklist for Autism in Toddlers) gibi araçlar da kullanılmaktadır. Bu testler, otizmin erken yaşlarda tespiti ve erken müdahale için önemlidir. Otizmlili bireyler, bilişsel, motor, dil, iletişim ve duygusal becerilerinde genellikle farklılıklar gösterirler. Bu bireylerde sosyal becerilerde de belirgin farklılıklar olabilir ve bu beceriler, sosyal etkileşimlerin başlatılması ve sürdürülmesine yardımcı olan becerilerden oluşur. McFall'a (1982) göre, sosyal beceriler, bireyin toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmesi amacıyla sergilediği davranışlardan oluşur.

Otizmlili bireylerin sosyal becerilerindeki eksiklikler, onların diğer bireylerle sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve toplumsal bağlarını geliştirmelerini zorlaştırabilir (Çifci ve Sucuoğlu, 2003). Otizm, genellikle yaşamın ilk 3 yılı içinde ortaya çıkan gelişimsel bir engeldir. Otizm, tıbbi olarak Yaygın Gelişimsel Bozukluk (YGB) olarak sınıflandırılan bir dizi engel için yaygın olarak kullanılan bir terimdir. otizm tanısı, bireyin iletişim ve sosyal davranışlarının spektrumu ile tanımlanır. Teşhis, genellikle bir psikolog veya nöro gelişimsel bir çocuk doktoru olan teşhis uzmanı tarafından çocuğun davranışlarının gözlemlenmesine dayanır.

Otizmin başlıca davranış belirtileri arasında fiziksel, sosyal ve dil becerilerindeki bozukluklar, karşılıklı sözlü ve sözsüz iletişimdeki eksiklikler, insanlar, nesneler ve olaylarla anormal ilişki kurma biçimleri ve duyulara anormal tepkiler yer alır (Gerlach, 1997). Otizm her 10.000 doğumdan on beşinde görülür ve erkeklerde kızlardan dört kat daha yaygındır (Gelach, 1997).

Otistik bozukluk kriterleri Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın (DSM-IV, 1994) dördüncü baskısında belirtilmiştir. Otizm tanısı konan çocuklar hiperaktivite, dürtüsellik, saldırganlık, kendine zarar verme davranışları, öfke nöbetleri, tuvalet eğitimi zorlukları ve muhtemelen depresyon gibi çeşitli davranışsal belirtiler sergileyebilir (Allen, 1988). Duyusal uyarıları garip şekillerde kabul edebilir ve alışılmadık yeme ve uyku alışkanlıkları sergileyebilirler. Bazı otistik bireyler kontrol edilemeyen davranışlar sergiler. İşlevlerinde basmakalıp ve tekrarlayan davranışlarda bulunabilirler. Uygun sosyal becerilerin geliştirilmesi otizmlili bireyler için bir endişe kaynağıdır sosyal ve davranışsal eksiklikler yaşayan kişilerdir. Uygun ön koşullar ve planlı müdahale programları sağlandığında davranışlarında ve sosyal becerilerinde iyileşme gösterebilirler (Swaggers, Gagnon, Bock, Earles, Quinn, Myles ve Simpson, 1995). Otizmlili çocuklar için herhangi bir sosyal programın amacı, entegre ortamlarda yaşam kalitelerini artırarak bir fark yaratmaktır (Gonzalez, 1997). Profesyonellerin, sosyal beceriler gibi karmaşık bir davranış artırmak için otizmlili çocuğun bu beceriyi öğrenmek ve gerçekleştirmek için motive edilmesi gerektiğini anlaması önemlidir.

Leo Kanner M. D. (1943) otizm olarak adlandırdığı durumu tanımlayan ilk makaleyi yayınlamıştır. Bu vaka çalışmasında, dikkatine sunulan ilk 11 otizm vakası arasındaki ortak noktaları tartışmıştır. Her çocuk John's Hopkins Üniversitesi'ndeki Kanner'e bir aile hekimi, ebeveyn ya da eğitimci tarafından yönlendirilmiştir. Kanner, her bir çocuğun geçmişini ve gözlemlediği davranışlarını anlatmıştır. Birçok gözlem sonucunda Kanner, bu bireylerin ne zihinsel engelli ne de daha önce başkalarının nitelendirdiği gibi şizofren olduklarını tahmin etti. Kanner otizmi, kişinin bilişsel yeteneklerini maskeleyen duygusal bir bozukluk olarak tanımlamıştır. Her bir vakada otizmin üç belirleyici özelliğine dikkat çekmiştir: stereotipik davranışlar, sosyal etkileşim eksikliği ve iletişim kurma becerisindeki eksiklikler. Geçtiğimiz 60 yıl boyunca bu kriterler otizmi teşhis etmek için kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum bugün bile DSM-IV-TR'de geçerliliğini korumaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000).

Günümüzde otizmin yaklaşık olarak 500 ila 1000 canlı doğumda bir görüldüğü düşünülmektedir (Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü, 2004). Otizmin artmakta olduğu göz önüne alındığında, bu çocukların farklı ihtiyaçlarını karşılayacak müdahalelere duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Otizmin çeşitlilik gösteren doğası nedeniyle, mevcut yaklaşımların çoğu tek vaka tasarımları kullanılarak incelenmiştir. Wolery ve Dunlap (2001), "bu tasarımların, bağımsız değişkenlerin (müdahalelerin) zaman içinde uygulanabildiği, bireysel farklılıkların önemli bir husus olabileceği ve gruplar arasında karşılaştırma yapmak için çok az sayıda katılımcının bulunduğu durumlarda müdahalelerin değerlendirilmesi için ideal olduğunu" belirtmiştir. Tek vaka tasarımı bireysel bazda kullanılır; bu nedenle bir çalışmada toplanan bilgiler gruba genellenemez. Bununla birlikte, otizmlili bireylerle kullanılan müdahaleler bilimsel, kanıta dayalı uygulamalar olarak kabul edilmemiştir. Odom, Brown, Frey, Karasu, Smith-Canter ve Strain (2003) tek denekli tasarım araştırmalarının bir meta analizini yapmıştır. Araştırmacılar, kanıta dayalı uygulamaları kullanmaya yönelik bir hareket olduğunu belirtmişlerdir (Shavelson ve Towne, 2002; aktaran Odom, vd., 2003).

Otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için yaygın olarak kullanılan müdahaleler arasında uygulamalı davranış analizi, sözel davranış, resimli değişim iletişim sistemi (PECS), ayrık

deneme, Otistik ve İlgili İletişim Engelli Çocukların Tedavi ve Eğitimi (TEACCH), ilişki geliştirme müdahalesi (RDI) ve zemin zamanı yer almaktadır. Uygulamalı davranış analizi, sözel davranış ve ayırık deneme müdahaleleri doğası gereği davranışsaldır. Bu müdahaleler, pekiştireç kullanımı yoluyla yeni davranışlar öğretmek veya mevcut davranışları değiştirmek için kullanılır. Uygulamalı davranış analizi öğrenme teorisine dayanır (Miller, 2002).

TEACCH, bireyin güçlü yönlerine ve ilgi alanlarına odaklanır ve bu güçlü yönler üzerine inşa ederek bireyi geliştirir (Van Bourgondien, Reichle ve Schopler 2003). Zemin zamanı ve RDI, ilişki kurmaya dayalı müdahalelerdir. Zemin zamanında otizmlili birey etkileşime öncülük ederken yetişkin de bireyin yaptığı şeye katılır (Stacey, 2003). Bireyin davranışına katılarak çocuğun kendi dünyasından çekilebileceği varsayılır. RDI ayrıca otizm spektrum bozukluğu olan bireylerdeki sosyal eksikliklere de odaklanmaktadır. Dr. Gutstein, tipik ilişki gelişimi ve otizmlili bireylerin ilişki gelişimini araştırmış ve meslektaşlarıyla birlikte otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde altı temel eksiklik tespit etmiştir.

Bu eksiklikler şunlardır:

- **Duygusal Referanslama:** Başkalarının öznel deneyimlerinden öğrenmek için duygusal bir geri bildirim sistemi kullanma becerisi (Relationship Development Intervention, 2005).
- **Sosyal Koordinasyon:** İş birliği ve duygu alışverişini içeren spontane ilişkilere katılmak için kişinin davranışlarını gözlemlleme ve sürekli olarak düzenleme becerisi (Relationship Development Intervention, 2005).
- **Açıklayıcı Dil:** Merakı ifade etmek, başkalarını etkileşime davet etmek, algıları ve duyguları paylaşmak ve eylemlerinizi başkalarıyla koordine etmek için dili ve sözsüz iletişimi kullanma becerisi (Relationship Development Intervention, 2005).
- **Esnek Düşünme:** Değişen koşullara göre hızla uyum sağlama, stratejileri değiştirme ve planları değiştirme becerisi (Relationship Development Intervention, 2005).
- **İlişkisel Bilgi İşleme:** Daha geniş bir bağlama dayalı olarak anlam elde etme becerisi. "Doğru ve yanlış" çözümleri olmayan problemleri çözme (Relationship Development Intervention, 2005).
- **Öngörü:** Geçmiş deneyimler üzerinde düşünme ve gelecekteki olası senaryoları verimli bir şekilde tahmin etme yeteneği (Relationship Development Intervention, 2005). Dr. Gutstein, otizmlili bireylerin bu becerileri geliştirmelerine ve inşa etmelerine yardımcı olmak için bir müdahale oluşturmuştur (Relationship Development Intervention, 2005).

2.2. Sosyal Öyküler ve Önemi

1991 yılında Carol Gray, bir öğrenciyle yaşadığı zorluklar sonucunda sosyal öykülerin etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermiştir. Bu öyküler, sosyal beceri eksikliği olan bireylere sosyal durumları açıklamak, sosyal becerileri öğretmek ve uygun tepki verme konusunda rehberlik etmek için yazılır (Gray, 1994). Sosyal öyküler, otizm spektrum bozukluğu (OSB) gibi sosyal etkileşimde zorluk yaşayan bireylerin, günlük yaşamlarında karşılaştıkları sosyal durumları daha iyi anlamalarına ve bu durumlara uygun tepki vermelerine yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur. Carol Gray'in geliştirdiği bu yöntem, sosyal beceri öğretiminde yaygın bir araç haline gelmiş ve birçok araştırma bu yöntemin otizmlili bireylerin sosyal becerilerini geliştirmedeki etkinliğini

ortaya koymuştur (Gray, 1994).

Sosyal öyküler belirli bir formatta, düzenli bir şekilde yazılır ve beceriyi, olayı veya durumu nesnel bir şekilde tanımlar. Gray ve Garand'a göre, sosyal öyküler özellikle otizm spektrum bozukluğu olan bireylere rutinleri öğretmek, değişikliklere uyum sağlamak, başkalarının davranışlarını anlamak, yeni beceriler öğretmek ve özel olayları açıklamak gibi farklı amaçlarla kullanılabilir. Sosyal öyküler, öğrencilerin başarılarını fark etmelerine yardımcı olmak için de kullanılabilir. (Feinberg, 2001).

Sosyal öyküler, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylerin sosyal durumları anlamalarına ve bu durumların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için kullanılan bir araçtır. Bu hikayeler, belirli bir formatta oluşturulur ve ele alınan beceri, olay veya durumun nesnel bir tanımını sağlar. Sosyal becerileri öğretmek, rutinleri açıklamak, değişime uyumu kolaylaştırmak ve yeni akademik veya sosyal becerileri öğretmek için kullanılabilirler (Gray ve Garand, 1993). Sosyal hikayeler, etkilidir çünkü uygun sosyal davranışla ilgili mesajı kişiselleştirir ve farklı durumlarda nasıl davranılacağı konusunda rehberlik sağlar. Ayrıca sosyal farkındalığın artmasına ve sosyal algıdaki eksikliklerin tespit edilmesine yardımcı olurlar (Quirnbach, 2006).

OSB'li bireyler görsel ipuçlarına karşı hassastır ve sosyal etkileşim için adım adım sosyal bilgiye ihtiyaç duyarlar, bu nedenle sosyal hikayeler onlara yardımcı olabilirler. Sosyal hikayeler, ebeveynler, öğretmenler, terapistler ve hatta kardeşler veya akranlar tarafından yazılabilir. Sosyal öykülerin etkinliğini artırmak için bilgisayar destekli teknolojiler, video modelleme ve müzik gibi farklı ortamlar kullanılabilir. Sosyal hikayeler eğitim ortamlarının yanı sıra ev ortamında da uygulanabilir ve bu nedenle OSB'li bireyler için çok yönlü bir müdahale yaklaşımıdır. Çeşitli çalışmalar, sosyal hikayelerin OSB'li bireylerin sosyal becerilerini iyileştirmekte ve problem davranışlarını azaltmada etkili olduğunu göstermiştir (Brownell, 2002).

Sosyal hikayeler, ebeveynler, öğretmenler, terapistler ve hatta kardeşler veya akranlar tarafından yazılabilir. Sosyal öykülerin etkinliğini artırmak için bilgisayar destekli teknolojiler, video modelleme ve müzik gibi farklı ortamlar kullanılabilir. Sosyal hikayeler eğitim ortamlarının yanı sıra ev ortamında da uygulanabilir ve bu nedenle OSB'li bireyler için çok yönlü bir müdahale yaklaşımıdır. Çeşitli çalışmalar, sosyal hikayelerin OSB'li bireylerin sosyal becerilerini iyileştirmekte ve problem davranışlarını azaltmada etkili olduğunu göstermiştir (Brownell, 2002).

2.2.1. Sosyal Öykülerin Yararları ve Sınırlılıkları

Sosyal hikayeler, görsel uyaranların dahil edilmesi ve her öğrencinin bireysel özelliklerinin ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gibi çeşitli faydalar sunar. Birden fazla kez yazılabilir ve akademik, sosyal, uyumsal becerileri ve davranışları öğretmek için etkili bir şekilde kullanılabilirler. Ayrıca, tek bir sosyal öykü birden fazla beceriyi öğretebilir. Sosyal öyküler hem genel hem de özel eğitim uzmanlarının yanı sıra ebeveynler, kardeşler, bakıcılar ve okul dışı ortamlardaki profesyoneller tarafından da kullanılabilir. Sosyal öyküler aracılığıyla öğrenilen beceriler, öğretim sona erdikten sonra da etkili olma eğilimindedir ve farklı ortamlara, kişilere ve araçlara genellenebilir. Ayrıca, sosyal öyküler uygun maliyetlidir. Bu faydalar kanıtlanmıştır ve etkili sonuçlara yol açmaktadır (Gray ve Garand, 1993).

Sosyal öykü yazma, belirli kurallara dayanan bir süreçtir. Bu kurallar, farklı cümle türlerinin kullanılmasını ve öyküde bu cümle türlerinin belirli bir oranına uyulmasını içerir. Gray ve Garand'a (1993) göre, sosyal öyküler dört tür cümleden oluşurken, Gray (2000) daha sonra ek cümle türleri eklemiştir. Sosyal öyküdeki cümle türlerinin oranları önemlidir

ve genel bir kılavuz, her yönlendirici cümle için iki ila beş tanımlayıcı, yansıtıcı ve/veya doğrulayıcı cümle bulunmasıdır. Bu kurallar, Gray ve Spencer, Simpson ve Lynch (2008) gibi çeşitli kaynaklar tarafından da desteklenmektedir. Bu kaynaklar, etkili sosyal öykü yazımı için rehberlik sağlamaktadır. Sosyal öyküler farklı şekillerde yazılabilir. Bir yaklaşımda bir kontrol cümlesi ve bir işbirliği cümlesinin yanı sıra açıklayıcı, yansıtıcı, doğrulayıcı veya işbirlikçi cümleler gibi diğer türler de yer alır. Bu yaklaşımı kullanırken, hikayede iki ila beş yönlendirici veya kontrol cümlesi olabilir. Bu cümleler, öyküyü daha açık ve anlaşılır kılarak, otizmlili bireylerin sosyal durumları anlamalarını ve doğru tepki vermelerini sağlar (Gray, 2000; Gray ve Garand, 1993; Spencer, Simpson ve Lynch, 2008).

Bir başka yaklaşım da öyküleri parçalı ya da tam formda yazmaktır. Parçalı hikayelerde, cümlelerin bazı kısımları bireylerin doldurması için boş bırakılır, bu da tahmin yapma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu hikayeler genellikle iyi bilişsel becerilere sahip bireyler için uygundur. Öte yandan, tam sosyal hikayeler hiçbir eksiklik olmadan yazılır. "Annem yemek yerken bana yardım eder." cümlesi tamamlanmış bir sosyal öyküye örnek olarak verilebilir (Gray, 2002; Spencer ve arkadaşları, 2008).

Sosyal hikayeler, ebeveynler, öğretmenler, terapistler ve hatta kardeşler veya akranlar tarafından yazılabilir. Sosyal öykülerin etkinliğini artırmak için bilgisayar destekli teknolojiler, video modelleme ve müzik gibi farklı ortamlar kullanılabilir. Sosyal hikayeler eğitim ortamlarının yanı sıra ev ortamında da uygulanabilir ve bu nedenle OSB'li bireyler için çok yönlü bir müdahale yaklaşımıdır. Çeşitli çalışmalar, sosyal hikayelerin OSB'li bireylerin sosyal becerilerini iyileştirmekte ve problem davranışlarını azaltmada etkili olduğunu göstermiştir (Brownell, 2002).

Alanda yapılan araştırma sonuçları, sosyal beceri yetersizliklerinin önlenmesi yada iyileştirilebilmesi için sosyal beceri öğretimine yer verilmesi gerektiğini; bu öğretim çalışmalarının da bilimsel dayanaklı uygulamalar kullanılarak yapılmasının kalıcılığı ve bu becerilerin genellenebilirliğini arttırdığını göstermektedir (Dobbins ve diğ., 2010; Ergenekon, 2012; Uysal ve Ergenekon, 2010). OSB'li bireylerin içinde yaşadığı çevre ile olan etkileşimini güçlendirmek, akranları ve diğer bireylerle iletişime geçmesini sağlamak, kendini içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak hissetmesini sağlamak için sosyal becerilerini geliştirmek gerekmektedir (Korkmaz, 2005). Bu becerilerin kazandırılması, sosyal kabul ve entegrasyon sürecinde önemli bir rol oynamaktadır ve bu bireylerin bağımsızlıklarını artırmalarına, toplumda daha aktif bir rol almalarına yardımcı olmaktadır. Sosyal beceriler, yalnızca bireysel gelişim değil, aynı zamanda toplumsal uyum için de kritik bir öneme sahiptir.

Araştırmalar, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylere yeni sosyal beceriler ve uygun davranışlar öğretmede sosyal hikayelerin etkili olduğunu göstermektedir. Sosyal hikayeler, OSB'li bireylerin sosyal bilgileri ve ipuçlarını anlamalarına yardımcı olur. Bu hikayeler, sosyal durumun detayları hakkında bilgi sağlar. Günlük rutinlerden, özel olaylara ve gezilere kadar çeşitli konuları tanımlayabilirler. Sosyal hikayeler, sadece öğretmenler tarafından değil; ebeveynler, konuşma terapistleri, fizyoterapistler, psikologlar, komşular, arkadaşlar ve akrabalar da dahil olmak üzere OSB'li bireylerle çalışan veya onlarla etkileşimde olan herkes tarafından yazılıp kullanılabilir. Bu, OSB'li bireylerde sosyal anlayış ve uygun davranış kolaylaştırmak için sosyal hikayelerin kullanımından faydalanabilecek ve katkıda bulunabilecek kişilerin çeşitliliğini göstermektedir (Gray, 2000).

1.1. Sosyal Öyküler ve Otizm Spektrum Bozuklukları

İlk olarak 1993 yılında eğitim danışmanı ve eski öğretmen Carol Gray tarafından ortaya atılan Sosyal Hikayeler, öncelikle OSB'li bireylere sosyal zorluklarında yardımcı olmayı

amaçlamaktadır (Gray 1998). Sosyal işlev bozukluğu OSB'de evrensel, tanımlayıcı bir bozukluk olarak tanımlanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği 2000; Carter ve ark. 2005).

OSB'deki sosyal özellikler, geri çekilme veya başkalarının girişimlerini pasif bir şekilde kabul etmekten, yüksek sosyal motivasyona ve doğası gereği uygun olmasa da sık etkileşimlere kadar değişebilir. Ancak genel olarak, gözlemsel çalışmalar OSB'li öğrencilerin sosyal katılımlarının daha düşük olduğunu ve tipik akranlarına kıyasla daha az sıklıkla girişimde bulunduklarını ve girişimlere yanıt verdiklerini göstermektedir (Jackson ve ark. 2003; Jahr ve ark. 2007).

1993 yılında Gray ve Garand, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla Sosyal Öykülerin kullanımına ilişkin ilk makaleyi yayınlamıştır. Gray ve Garand, Sosyal Öykülerin ne olduğu ve nasıl kullanılacağı konusunda ayrıntılı bir açıklama yapmıştır. Bu bilgi, araştırmacıların bu müdahalenin etkinliğini incelemeleri için bir katalizör görevi görmüştür. Gray'e göre, sosyal farkındalığı öğretmek için bir Sosyal Hikaye geliştirilebilir. Hikaye, "bir durumu, beceriyi veya kavramı ilgili sosyal ipuçları, bakış açıları ve ortak tepkiler açısından tanımlayabilir" (Gray, 2004 s. 10). Gray bir konferansta (2004) otizmlili çocuklarda sosyal anlayış konusu üzerine konuşmuştur. Sosyal Öykülerin birincil amacı, bu zayıflatıcı zorlukları ele almaktır. Sosyal Öyküler, OSB'li bireylerle önemli sosyal bilgileri objektif bir şekilde paylaşmak amacıyla yazılan kısa öykülerdir (Gray 1998, 2004). Zor sosyal durumları ve kavramları basit kelimelerle açıklarlar, böylece öğrencilere bir kişi, beceri, olay, kavram veya durum hakkında "pratik, somut sosyal bilgiler" (Gray 1998).

Gray (2004) tarafından önerilen tanımlayıcı kriterleri karşılamak için, bir Sosyal Hikaye birkaç tür cümle içermelidir: (a) durumu ve duruma dahil olan kişileri tanımlamak için kullanılan betimleyici-olgusal ifadeler; (b) başkalarının tepkilerini, duygularını ve yanıtlarını tanımlayan perspektif-ifadeler; (c) uygun bir yanıtı tanımlayan ve çocuğun davranışını yönlendiren yönlendirici-ifadeler; (d) başkalarının yardımcı olmak için ne yapacağını tanımlayan işbirlikçi- ifadeler; (e) belirli bir kültürde yaygın olan değerleri veya görüşleri ifade ederek anlamı güçlendiren olumlu-ifadeler; ve (f) bilgiyi hatırlamak ve kullanmak için kendi kişisel stratejilerini tanımlamak üzere çocuk tarafından yazılan kontrol cümleleri (Gray,2004).

Gray (2004) her Sosyal Hikâyede bir yönlendirici cümlelerin diğer türlerden iki ya da daha fazla cümleye oranlanmasını önermektedir. Bu, öğrencilerin yeterli bilgiye sahip olması ve Sosyal Hikayenin sadece yapılacaklar listesi haline gelmemesi için önemlidir (Gray 1998). Sosyal Hikayeler genellikle birinci veya üçüncü şahıs bakış açısıyla yazılır. OSB'li öğrenciler bunları literal olarak yorumlayabileceğinden "esnek olmayan" terimlerden veya ifadelerden kaçınılması önerilir; bunun yerine "genellikle", "bazen" ve "muhtemelen" terimleri kullanılır. Sosyal Hikayeler yazılı bir formatta, resimli ya da resimsiz olarak sunulur ve sorunlu bir durumdan hemen önce yetişkinler ya da öğrencilerin kendileri tarafından okunur (bkz. Gray 1998).

Sosyal Hikaye kalıcı bir hatırlatıcı olarak çocukla birlikte kalabilir ve yetişkin yönlendirmelerinden bağımsız olarak kullanılabilir. Uygulama dikkatle izlenir ve öğrencilerin gelişimi sürekli olarak değerlendirilir. Durum, bağlam ya da öğrencinin davranışındaki değişikliklere bağlı olarak sosyal hikayeye eklemeler ya da revizyonlar yapılır. Sosyal Hikâye müdahalelerinin teorik gerekçesi Gray'in erken dönem yazılarında ortaya konmuştur (örn. Gray 1998). OSB'nin kabul görmüş bilişsel teorilerinden birine göre, OSB'li bireylerin sosyal zorlukları zihin teorisindeki (TOM) eksikliklerle ya da başkalarının davranışlarını kendi inançları, bilgileri, arzuları ve duyguları temelinde anlama becerisindeki bozukluklarla bağlantılı olabilir (örn. Baron- Cohen ve ark. 2005).

Sosyal Hikâye müdahalelerinin teorik gerekçesi Gray'in erken dönem yazılarında ortaya

konmuştur (örn. Gray 1998). OSB'nin kabul görmüş bilişsel teorilerinden birine göre, OSB'li bireylerin sosyal zorlukları zihin teorisindeki (TOM) eksikliklerle ya da başkalarının davranışlarını kendi inançları, bilgileri, arzuları ve duyguları temelinde anlama becerisindeki bozukluklarla bağlantılı olabilir (örn. Baron-Cohen ve ark. 2005). Bozulmuş TOM ile ilişkili zorluklar, zor sosyal kavramları basit kelimelerle açıklayan ve genellikle diğer kişilerin görüşlerini, bakış açılarını ve duygularını (yani perspektif cümleleri) tanımlamayı içeren Sosyal Hikayelerde ele

alınabilir. Bir başka OSB teorisine göre, sosyal zorluklar "zayıf merkezi tutarlılık" (WCC) ya da bağlamdan genelleştirilmiş anlam çıkarma becerisinin bozulması ve detay odaklı işleme tercihi ile bağlantılıdır (Happé 2005).

Sosyal Hikayeler genellikle görsel bir modda, her seferinde küçük bilgi parçalarıyla sunulur ve hedeflenen durumdan önce okunur, böylece öngörülebilirliği artırır. Bu unsurları içermesi bakımından sosyal hikayeler, OSB'li öğrencilerle yaygın olarak kullanılan ve iyi araştırılmış birkaç müdahaleye benzer: görev analizi, faaliyet programları ve hazırlama. Bununla birlikte, Gray (2004) tarafından tanımlanan yukarıda belirtilen tanımlayıcı kriterler, sosyal hikayeleri diğer müdahalelerden farklı kılan şeydir. Teorik gerekçeye ek olarak, uygulamanın nispeten kolay olması, sosyal hikayeleri OSB'li çocukların sosyal sonuçlarını iyileştirmeye çalışan uygulayıcılar ve ebeveynler için cazip bir müdahale seçeneği haline getirmektedir. Sosyal hikayeler birçok öğretmen tarafından uygulanabilir ve etkili bir müdahale olarak görülmektedir (Smith 2001).

Sosyal öyküleri geliştiren Carol Gray'e (Gray & Garand,1993) göre, sosyal öyküler ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin sosyal ve davranışsal durumlara verdikleri tepkileri kısa sürede iyileştirmede başarılı olmuştur. Sosyal öyküler en çok yüksek işlevli öğrenciler için uygundur. Aşağıda otizmlili çocuklar için yazılmış sosyal öykü çalışmaları yer almaktadır. Bu örnekler, her bir birey için belirli sosyal endişe alanlarına odaklanmaktadır.

504

"Sosyal" kelimesinin tanımını tartışarak başladı. Sözlükte sosyal kelimesinin her tanımı birden fazla kişiyi gerektiriyordu. Gray, otizmlili öğrencinin sosyal dünyayı yorumlamada sorun yaşaması durumunda, sadece otizmlili bireyin değil, hem öğrencinin hem de öğrenciyle etkileşimde bulunanların sorunun bir parçası olarak görüldüğünü açıklamaya devam etti. Aynı zamanda, bireyin bir durumu, kavramı veya beceriyi anlamlandırabilmesi için bireye gerekli destekleri sağlayabiliriz. Sosyal Hikaye kullanmanın amacı, danışan/egitimci ilişkisine dahil olan her iki birey için de sosyal anlayışı geliştirmektir. Danışan eğitimi daha iyi anlayacak ve eğitimi de danışanı daha iyi anlayacaktır. Bu karşılıklı ilişkiyi güçlendirecektir. Sosyal Hikâyenin geliştirilmesinin bir ürünle sonuçlanan bir süreç olduğunu" belirtmiştir. Sosyal Hikaye'de süreç, otizmlili bireyin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayı ve ona saygı duymayı içerirken; Sosyal Öykü ürünü, bir durumu, kavramı veya sosyal beceriyi anlatan biröyküden oluşur (Gray 2000).

Aşağıda Gray (2000) tarafından yazılmış örnek bir Sosyal Hikaye yer almaktadır: Genellikle ikinci saatte müzik dersine giderim. Müzikte şarkılar söylüyoruz. Müzikte bir şey çok önemli. Doğru ses seviyesinde şarkı söylemek önemlidir. Ses, birinin ne kadar yüksek sesle şarkı söylediğini ifade eden bir kelimedir. Doğru ses seviyesinde şarkı söylemenin bir yolu, yanımda oturan kişiyi duyabileceğim şekilde şarkı söylemektir. Bazen koroda bir kişi SOLO olarak şarkı söyler. Bu, o kişinin tek başına söylediği anlamına gelir. Solo söyleme zamanımın geldiğini anlayabilirim. Mikrofon bende olur. Diğer tüm zamanlarda, yanımda şarkı söyleyen kişiyi duyabilmek için şarkı söylerim. İnsanlar bir koroyu dinlerken tüm sesleri bir arada duymak isterler.

Gray'in etkili Sosyal Hikayeler geliştirme protokolü, 1990'ların başındaki orijinal

çalışmasından bu yana gelişmiştir. Gray ve Garand (1993) orijinal makalelerinde bir Sosyal Hikayeyi oluşturabilecek üç tür cümleyi tartışmışlardır: tanımlayıcı, perspektif ve yönlendiricidir. Tanımlayıcı bir cümle gerçekleri açıklar ve varsayımlardan uzaktır ("Müzikte şarkılar söyleriz."). Perspektif cümlesi başkalarının düşüncelerini, duygularını veya eylemlerini tanımlar ("İnsanlar bir koroyu dinlediklerinde tüm sesleri bir arada duymak isterler."). Son olarak, yönerge cümlesi bireyin davranışını yönlendirmek için kullanılır ("Solo söyleme zamanımın geldiğini söyleyebilirim. Mikrofonu ben alacağım").

Gray, araştırması boyunca dört tür cümle daha ortaya koymuştur: Olumlu, kontrol, işbirlikçi ve kısmi. Olumlu cümle, başkalarının ortak görüşlerinden oluşur ("Koridorda koşarsam takılıp düşebilir ve yaralanabilirim."). Kontrol cümlesi, Sosyal Hikayeyi kullanacak olan öğrenci tarafından yazılır. Bu cümle, öğrencinin öykünün anlamını hatırlamasına yardımcı olmak için kullanılır. ("Öğretmenim koridorda yürümeyi unutma dediğinde, Ash'in Pokemon oyununda yürüdüğünü düşünebiliyorum."). İşbirlikçi cümle fikri Gray'e Danimarka'dan Dr. Demetrious Haracopos tarafından önerilmiştir (Gray, 2004).

Bu tür bir cümle, öğrenciye hedefine ulaşmasında başkalarının nasıl yardımcı olacağını bildirir ("Koridora çıkmadan önce Bayan Smith bana yürümemi hatırlatacak."). Kısmi cümleler boşluk doldurma soruları gibi tasarlanmıştır; açıklayıcı, perspektif veya yönlendirici olabilirler. Bu cümleler öğrencinin tahminde bulunmasına yardımcı olmak için kullanılır ("Şunları yapmaya çalışacağım koridor boyunca."). Kontrol, işbirlikçi ve kısmi cümleler daha yüksek bilişsel düzeyde işlev gören bireylerle kullanılmak üzere tasarlanmıştır (Gray, 2000).

Gray, belirli cümle türlerinin yanı sıra, her Sosyal Hikâyenin uyması gereken bir dizi kural geliştirmiştir. Bir Sosyal Öykü, her iki ila beş betimleyici, perspektif, onaylayıcı, kontrol veya işbirlikçi cümleye karşılık bir direktif cümlesinden oluşan 1:2-5 oranını korumalıdır (Gray & Garrand, 1993; Gray, 2000). Bu oran, Sosyal Hikayelerin emir vermekten ziyade açıklayıcı nitelikte olmasını sağlamak için oluşturulmuştur. Yakın zamanda bu kural 1:≥2 olarak değiştirilmiştir; her iki veya daha fazla tanımlayıcı, perspektif, olumlu veya işbirlikçi cümleye bir yönerge veya kontrol cümlesi (Gray, 2004).

Hikaye birinci şahıs ağzından yazılmalıdır çünkü bu taktik bireylerin bilgiyi içselleştirmesine yardımcı olur. Hikaye küçük bir çocuk veya zamirleri kullanmakta zorluk çeken bir birey için yazıldıysa, hikaye birinci ve üçüncü şahıs olarak birbirinin yerine kullanılmalıdır. Bu, bireyin kendi adını zamirle ilişkilendirmesine yardımcı olacaktır. Gray (2004), otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin gerçekçi doğası nedeniyle, hikayelerde her zaman ve hepsi yerine çoğu, genellikle ve bazen gibi kelimelerin kullanılması gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Bu, istisnalara ve rutinlerdeki değişikliklere izin verecektir. Her hikâye "wh" sorularına cevap vermek üzere tasarlanmıştır: kim, ne, ne zaman, nerede ve neden. Sosyal Hikayelerin oluşturulmasında olumlu bir dil kullanılmalı ve istenmeyen davranışlardan ziyade istenen davranışlara odaklanılmalıdır (Gray & Garand, 1993; Gray, 2000, 2004).

Barry ve Burlew (2004), Sosyal Hikaye müdahalesinin temel bileşenlerinin, otizmlili bireylerin eğitimi alanında yaygın olarak kullanılan tekrarlama, modelleme, kendini izleme, görsel araçlar ve hazırlama gibi uygulamalara dayandığını belirtmiştir. Sosyal öykü yazma süreci, Gray (2002) tarafından dört ana aşamaya ayrılmıştır:

- 1. Hedef Davranışı Belirleme:** İlk adım, hangi sosyal becerinin öğretileceği veya hangi davranışın değiştirileceği konusunda net bir hedef belirlemektir. Bu aşama, çocuğun bireysel ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş bir yaklaşım geliştirilmesini sağlar. Sosyal öykü ile kazandırılması veya ortadan kaldırılması amaçlanan durum için hedef davranış

belirlenmektedir (örn. paylaşma, izin isteme, sıra alma, iletişimi başlatma gibi sosyal beceriler veya parmak emme, nesne fırlatma, çığlık atma gibi uygun olmayan davranışlar) (Gray, 2002).

Hedef davranış belirleme süreci, herhangi bir davranışsal programa başlanmadan önce izlenen

hedef yaklaşım belirleme sürecinden farksız değildir (Kuoch & Mirenda, 2003). Hedef davranış

belirleme sürecinde gözlem, görüşme ya da bir fonksiyonel davranış değerlendirmesi ölçeği kullanılabilir (Gray & Garand, 1993).

2. Bilgi Toplama: Bu aşamada, hedef davranışa yönelik sosyal bağlamdaki bilgiler toplanır. Çocuğun yaşamındaki günlük rutinler, yaşadığı sosyal ortamlar ve karşılaştığı zorluklar hakkında veri toplanarak, öyküde kullanılacak detaylı bilgiler elde edilir. Hedef davranış belirlendikten sonra, uygulamacı bu davranış ve durum hakkında bilgi toplamaktadır.

Davranışın nerede ve ne zaman gerçekleştiği, bu sürece kimlerin dahil oldukları, davranışın neden ve nasıl gerçekleştiği ve ne olduğu gibi sorulara cevap oluşturabilecek bilgilerin toplanması gerekmektedir (Quirnbach, 2006). Sosyal öykülerin hedeflerine ulaşabilmesinde önemli olan bireyin öğrenme tarzı, okuma becerisi, dikkat süresi ve ilgi alanları konusunda da gerekli bilgi toplanmalıdır (Feinberg, 2001). Bu bilgiler ebeveynlerle, kardeşlerle, uzman kişilerle ya da mümkünse bireyin kendisiyle görüşülerek toplanabileceği gibi gözlemler de yapılabilir (Gray & Garand, 1993).

3. Öyküyü Yazma: Sosyal öykü yazarken, hedef davranış hakkında belirlenen bilgileri, çocuğun anlayabileceği şekilde yazmak önemlidir. Öykü, hedef davranışı tanımlayan cümlelerle yazılmalı, çocuğun bu durumu nasıl anlayacağı ve hangi uygun tepkileri verebileceği hakkında rehberlik etmelidir. Sosyal hikâyeler bireyin öğrenme özellikleri, gereksinimleri, ilgi ve yetkinlikleri çerçevesinde ve ortalama 5-10 cümle aralığında yazılmaktadır. Öyküdeki cümlelerin toplam sayısı ve cümlelerin sayfalara göre dağılımları bireyin seviyesine göre değişiklik gösterebilir.

Otizmden hafif düzeyde etkilenmiş bir birey için yazılan bir sosyal hikâyede tüm cümlelerin tek bir kâğıtta bulunması mümkün iken, otizmden orta ve ağır derecede etkilenmiş bir birey için her bir cümle için ayrı bir sayfaya yazıldığı bir kitapçık hazırlanması gerekebilir. Her cümle için ayrı bir sayfada yer aldığı sosyal hikâyelerin bireye sunulan uyaran miktarını azalttığı ve hikâyenin anlaşılabilirliğini artırdığı belirtilmektedir (Andrew, 2004). Hazırlanan öykülerin bilgisayar ortamına aktarılması ve resim, çizim, fotoğraf gibi görsel uyaranlar kullanılarak sunulması da mümkündür (Gray, 2002).

4. Öyküye Uygun Bir Başlık Koyma: Son aşamada, yazılan öyküye uygun bir başlık seçilir. Başlık, öykünün içeriğini kısaca özetleyen ve çocuğun dikkatini çekecek bir öğe olmalıdır. Bir sosyal öykünün başlığı, öykünün özünü ve içeriğini açıkça ortaya koymalıdır. Bazen olumlu ya da olumsuz bir davranışa yapılan atıf bir sosyal hikayenin başlığı olabilir (örneğin, "Merhaba demenin önemi"), bazen de hikayenin cevaplamak için yazıldığı bir soru (örneğin, "Sabah kalktığımızda ne yaparız?") hikayenin başlığı olabilir. Başlık, ister bir cümle ister bir soru olsun, açıklayıcı olmalı ve hikayedeki en önemli bilgiyi çağrıştırmalıdır (Feinberg, 2001; Gray & Garand, 1993).

3. BULGULAR

Bu bölümde okul öncesi dönemdeki çocuklarda görülen davranış problemleri üzerine yapılan çalışmaların incelenmesinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo:1

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Sosyal Becerilerin Geliştirilmesinde Sosyal Öykülerin Rolü İle İlgili Yapılan Araştırmalar:

Araştırmanın Adı	Yazarlar / Katılımcılar	Değişkenler	Veri Toplama Aracı	Araştırma Yöntemi	Ana Bulgular
Normal Gelişim Gösteren Çocuklarla Ortak Etkinliklerin Etkisi	Lord & Hopkins (1986) / 8-12 yaş otizmli çocuklar	Akran etkileşimi, iletişim	Gözlem	Deneysel	Akran ilişkileri gelişti.
Sosyal Hikayelerle Öz Yönetim Öğretimi	Koegel et al. (1992) / Otizmli çocuklar	Öz yönetim, iletişim, problem davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Problem davranışlarda azalma.
Otizmli Çocuklarda Göz Teması ve Etkileşim Becerileri	Koegel & Frey (1993) / Otizmli çocuklar	Göz teması, beden dili, etkileşim	Gözlem	Tek denekli desen	Etkileşim becerileri gelişti.
Sosyal Hikayelerle Sosyal Selamlaşma Davranışlarının Geliştirilmesi	Swaggert et al. (1995) / 3 çocuk (orta-ağır otizm)	Sosyal hikaye, selamlaşma ve saldırganlık	Gözlem, kayıt	Tek denekli	Selamlaşma davranışlarında artış, saldırganlıkta azalma.
Akran Eğitimi ile Sosyal Davranışların Artırılması	Pierce & Schreibman (1997) / Otizmli çocuklar	Sosyal hikaye + akran eğitimi	Gözlem	Tek denekli deneysel	Sosyal davranışlarda artış sağlandı.
Sosyal Hikayelerin Öfke Nöbetlerine Etkisi	Kutter (1998) / 1 çocuk	Sosyal hikaye, öfke nöbeti öncülleri	Davranış gözlemi	Tek denekli	Öfke nöbetlerinde azalma sağlandı.
Bilgisayar Destekli Sosyal Hikayelerin Etkililiği	Hagiwara & Myles (1999) / Otizmli ve gelişimsel engelli bireyler	Bilgisayar destekli sosyal hikaye kullanımı	Gözlem	Deneysel	Etkinlikte artış sağlandı.

Otizmli Çocuklarda Sosyalleşmeyi Arttırmak	Rogers (2000) / Otizmli çocuklar	Yetişkin ve akran etkileşimi	Gözlem	Müdahale temelli çalışma	Sosyalleşme davranışları arttı.
Sosyal Hikayelerle Problem Davranışların Azaltılması	Norris & Dattilo (2000) / Otizm tanılı kız çocuk	Sosyal hikaye, problem davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Problem davranışlarda düşüş.
Asperger Sendromunda Sosyal Hikayeler	Rogers & Myles (2001) / 1 çocuk	Sosyal hikaye, inanç-anlama, dikkat	Gözlem ve görüşme	Tek denekli deneysel	Beceri gelişimi gözlemlendi.
Sosyal Hikaye + Video ile İletişim Eğitimi	Thiemann & Goldstein (2001) / 5 çocuk	Akran eşleşmesi, sosyal hikaye	Gözlem	Deneysel	İletişim davranışlarında artış.
Sosyal Hikayelerin Okuma ve Sosyal Davranışlara Etkisi	Gut & Safran (2002) / 1 öğrenci	Sosyal hikaye, okuma düzeyi, arkadaş edinme	Gözlem, öğretme raporu	Tek durum çalışması	Sosyal ilişkiler gelişti.
Sosyal Hikayelerin Problem Davranışları Azaltmadaki Rolü	Scattone et al. (2002) / Otizmli çocuklar	Sosyal hikaye, problem davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Problem davranışlar azaldı.
Otizm Tanılı Çocuklarda Sosyal Hikaye Kullanımı	Kuoch & Mirenda (2003) / 3 çocuk	Sosyal hikaye, davranış değişikliği	Gözlem, görüşme	ABA ve ACABA	Davranış değişiklikleri gözlemlendi.
Otistik Çocuklara Sosyal Öykülerle Tuvalet Eğitimi	Toprak (2004) / 1 otistik çocuk	Sosyal öykü, tuvalet eğitimi	Gözlem, video kayıtları	Tek denekli model	Sosyal öykü tuvalet eğitimi davranışını artırdı.
Sosyal Hikayelerin Etkinlik Katılımına Etkisi	Ivey, Heflin & Alberto (2004) / 3 otizmli çocuk	Sosyal hikaye, kelime telaffuzu, okuma	Gözlem	Deneysel	Etkinliklere katılımda artış.
Uzman-Öğretmen İşbirliği ile Sosyal Hikaye Kullanımı	Agosta et al. (2004) / 1 çocuk	Davranış düzenleme, sosyal hikaye	Gözlem, öğretmen geri bildirimi	Tek denekli	Davranışlar olumlu yönde değişti.

Sosyal Hikayelerin Problem Davranışlar Üzerindeki Etkisi	Crozier & Tincani (2005) / 1 çocuk	Sosyal hikaye, problem davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Problem davranışlar azaldı.
Sosyal Hikayelerin Etkililiğine Eleştirel Bakış	Reynhout & Carter (2006)	Sosyal hikaye, uygulama açıklığı	Literatür taraması	İnceleme/derleme	Karma sonuçlara ulaşılmıştır.
Otizimli Çocuklara Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Hikaye Kullanımı	Delano & Snell (2006) / 3 otizmli öğrenci	Sosyal hikaye, dikkat, yorum yapma	Gözlem, soru-yanıt	Tek denekli desen	Sosyal beceriler gelişmiştir.
Asperger Sendromunda Sosyal Hikaye Uygulaması	Sansosti & Powell-Smith (2006) / 3 çocuk	Sosyal hikaye, sosyal davranış	Gözlem	Tek denekli desen	Sosyal davranışlarda gelişim sağlandı.
Sosyal Hikayelerin Sosyal Etkileşim Üzerindeki Etkisi	Scattone, Tingstrom- 2006) / Otizmli çocuklar	Sosyal hikaye, sosyal etkileşim	Gözlem	Tek denekli desen	Sosyal etkileşim arttı.
Sosyal Öykülerin Otistik Çocukların Sosyal Davranışları Üzerindeki Etkisi	Kuşçu (2007) / 3 otistik çocuk	Sosyal öykü, sosyal davranış	Gözlem formu, öğretmen görüşmesi	Tek denekli	Sosyal öykü sosyal davranışları olumlu etkiledi.
Dil Becerilerinde Sosyal Hikaye Kullanımı	Reynhout & Carter (2007) / Otizmli çocuk	Dil becerileri, konuşma bozukluğu	Gözlem	Tek denekli deneysel	Dil becerilerinde gelişme.
Video Destekli Sosyal Hikaye Uygulaması	Scattone (2007) / 1 çocuk	Video ile sosyal hikaye, iletişim	Gözlem, video analizi	Deneysel	İletişim becerileri gelişti.
Sosyal Hikayelerin Sosyal Davranışlara Etkisi	Crozier & Tincani (2007) / 3 çocuk	Sosyal hikaye, sosyal davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Sosyal davranışlarda gelişim.
Sosyal Hikayelerin Önemi ve Kullanımı	Özdemir (2007) / Otizmli çocuklar	Sosyal hikaye yapısı, kullanım alanları	Literatür incelemesi	Teorik çalışma	Kavramsal açıklamalar sunulmuştur.

Dijital Hikayelerin Sosyal Becerilere Etkisi	More (2008) / Engelli çocuklar	Dijital hikaye, sosyal beceri	Gözlem, görüşme	Deneysel	Sosyal becerilerde gelişim sağlandı.
Sosyal Hikayelerin Problem Davranışların Azaltılmasındaki Etkinliği	Özdemir (2008) / 3 otizmli çocuk	Sosyal hikaye, problem davranışlar	Gözlem	Tek denekli desen	Problem davranışlarda azalma gözlemlendi.
Sosyal Öykülerin Otizmli Öğrencilerin Uygun Sosyal Davranışlarına Etkisi	Koyuncu (2010) / 3 otizmli birey	Sosyal öykü, uygun sosyal davranış	Gözlem kayıtları	Tek denekli	Sosyal öykü uygun sosyal davranışları geliştirdi.
Sosyal Öykülerin Otizmli Öğrencilerin Bekleme Becerilerine Etkisi	Çakmak (2013) / 3 otizmli birey	Sosyal öykü, bekleme davranışı	Gözlem, video kayıtları	Tek denekli	Bekleme davranışlarında gelişme gözlemlendi.
Sosyal Öykülerin Otizmli Öğrencilerin Sıra Bekleme Becerilerine Etkisi	Bağçeli Kahraman & Aydın (2013) / 3 otizmli çocuk	Sosyal öykü, sıra bekleme	Gözlem, değerlendirme formu	Tek denekli	Sıra bekleme becerilerinde olumlu değişim sağlandı.
Sosyal Öykülerin Otizmli Öğrencilerin Sosyal Etkileşim Davranışlarına Etkisi	Yılmaz & Sucuoğlu (2015) / 3 otizmli birey	Sosyal öykü, sosyal etkileşim	Video, gözlem formu	Tek denekli model	Sosyal etkileşim davranışlarında artış sağlandı.
Sosyal Öykülerin Otizmli Öğrencilerin Sosyal İfade Becerilerine Etkisi	Akyol & Koç (2020) / 3 otizmli birey	Sosyal öykü, sosyal ifade becerisi	Gözlem, görüşme	Tek denekli desen	Sosyal ifade becerilerinde gelişme sağlandı.
Sosyal Öykülerin Otizmli Bireylerin Sosyal Başarılarına Katkısı	Şenol & Karasu (2021) / 2 otizmli çocuk	Sosyal öykü, sosyal başarı düzeyi	Gözlem, değerlendirme formları	Nitel araştırma	Sosyal başarı düzeylerinde artış gözlemlendi.
Sosyal Öykülerin Otizmli Çocukların Uyum Davranışları Üzerindeki Etkisi	Demir & Demirtaşlı (2022) / 3 otizmli öğrenci	Sosyal öykü, uyum davranışları	Video analizi, gözlem formları	Tek denekli desen	Uyum davranışlarında artış sağlandı.

Yapılan literatür taraması sonucunda otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklarla

yapılan çalışmalarda sosyal hikaye müdahalelerinin oldukça yaygın ve etkili bir yöntem olarak kullanıldığı görülmüştür. Araştırmaların büyük çoğunluğu tek denekli desenle gerçekleştirilmiş olup, doğrudan gözlem ve video analizleri ile veri toplanmıştır. Çalışmaların genel bulguları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- **Sosyal Etkileşim ve Sosyal Davranışlar:** Sosyal hikaye uygulamalarının, otizmlili çocukların selamlaşma, sıra bekleme, bekleme, uygun sosyal davranışlar ve arkadaşlık kurma gibi temel sosyal becerilerde olumlu yönde gelişim sağladığı görülmüştür (Swaggert et al., 1995; Koyuncu, 2010; Çakmak, 2013; Yılmaz & Sucuoğlu, 2015).
- **İletişim Becerileri:** Video destekli sosyal hikaye gibi teknolojik yaklaşımların iletişim becerilerinde gelişim sağladığı rapor edilmiştir (Thiemann & Goldstein, 2001; Scattone, 2007).
- **Problem Davranışlar:** Sosyal hikayelerin problem davranışların önlenmesinde ve azaltılmasında etkili olduğu bulunmuştur (Koegel et al., 1992; Kutter, 1998; Crozier & Tincani, 2005; Özdemir, 2008).
- **Akademik ve Öz Bakım Becerileri:** Sosyal hikayeler, okuma düzeyi, kelime telaffuzu, tuvalet eğitimi gibi alanlarda da olumlu katkılar sağlamıştır (Toprak, 2004; Gut & Safran, 2002).
- **Dijital Uygulamalar:** Bilgisayar destekli ve dijital sosyal hikayelerin de geleneksel yöntemler kadar etkili olduğu belirlenmiştir (Hagiwara & Myles, 1999; More, 2008).
- **Genel Başarı ve Uyum:** Sosyal öykülerin öğrencilerin sosyal başarı düzeylerine ve uyum davranışlarına olumlu katkı sunduğu görülmüştür (Şenol & Karasu, 2021; Demir & Demirtaşlı, 2022).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

Bu bulgular, sosyal hikayelerin otizmlili bireylerin sosyal iletişim, davranış yönetimi ve uyum becerilerinin gelişiminde etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal hikaye uygulamaları, bireysel ihtiyaçlara uygun olarak yapılandırıldığında, özellikle günlük yaşam becerileri ve sosyal ilişkilerde gözle görülür değişimlere yol açmaktadır. Sosyal hikaye yöntemiyle gerçekleştirilen müdahalelerin başarısında bazı etkenler öne çıkmaktadır: hikayelerin bireye özgü hazırlanması, görsel destek kullanımı, hikayelerin sürekli ve tutarlı uygulanması gibi faktörler, etkinlik düzeyini artırmaktadır. Ayrıca, video destekli uygulamaların ve öğretmen-uzman iş birliğinin olumlu etkileri de dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Reynhout & Carter (2006) tarafından yapılan çalışmada belirtildiği gibi, sosyal hikaye uygulamalarının her durumda etkili olmayabileceği, uygulamanın bireye özgü planlanmasının önem taşıdığı vurgulanmıştır. Bu durum, sosyal hikaye çalışmalarının genel etkisini olumlu yönde teyit ederken, uygulama sırasında dikkat edilmesi gereken esneklik ihtiyacını da göstermektedir.

4.2. Sonuç

Araştırmaların büyük çoğunluğu, sosyal öykülerin otizmlili bireylerde sosyal becerilerin öğretiminde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Selamlaşma, sıra bekleme, paylaşma, bekleme gibi sosyal davranışların sosyal öyküler aracılığıyla öğretilbildiği ve bu

davranışların gözlemlenebilir şekilde geliştiği tespit edilmiştir. Sosyal öykü uygulamaları sadece sosyal davranışları kazandırmakla kalmamış, bu davranışların genellenmesini ve kalıcılığını da desteklemiştir. Sosyal öyküler, otizmlili bireylerin sosyal etkinliklere katılım düzeyini ve grup etkileşimini artırmakta da etkili olmuştur. Yapılan literatür taraması sonucunda, sosyal öykülerin otizmlili bireylerde sosyal becerilerin kazandırılması ve sürdürülmesi konusunda oldukça etkili olduğu görülmüştür. Özellikle tek denekli çalışmalar, bireysel farklılıkları dikkate alan yapılandırılmış müdahale programlarının önemini vurgulamaktadır. Sosyal öyküler; açık, görsel ve bireyselleştirilmiş yapıları sayesinde otizmlili bireylerin sosyal anlamda daha başarılı olmalarına katkı sunmaktadır. Ayrıca dijital destekli sosyal öyküler, geleneksel yöntemlere göre daha ilgi çekici ve kalıcı etkiler bırakabilmektedir.

4.3. Öneriler

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, sosyal öykülerin otizmlili bireylerde sosyal beceri öğretiminde etkili bir araç olduğu görülmüştür. Uygulayıcılar, araştırmacılar ve politika yapıcılar için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- **Bireyselleştirme Önemsenmelidir:** Sosyal öyküler, bireyin yaşına, gelişim düzeyine, ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına göre yapılandırılmalıdır. Standart metinler yerine bireye özel içerikler oluşturulmalıdır.
- **Görsel ve Dijital Destek Artırılmalıdır:** Özellikle görsel öğrenmeye daha yatkın olan otizmlili bireyler için sosyal öyküler video, dijital platformlar ve animasyon gibi araçlarla desteklenmelidir. Böylece dikkat çekicilik ve kalıcılık artırılabilir.
- **Öğretmen ve Aile Katılımı Sağlanmalıdır:** Sosyal öykülerin etkili olabilmesi için öğretmenlerin, terapistlerin ve ailelerin sürece aktif olarak katılımı gereklidir. Eğitimcilerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaları sağlanmalıdır.
- **Uygulamalar Düzenli ve Sistematik Olmalıdır:** Sosyal öyküler, belirli bir plana bağlı olarak düzenli şekilde sunulmalı, kazanılan becerilerin genellenmesine yönelik stratejiler geliştirilmelidir.
- **Karma Yöntemlerle Desteklenmelidir:** Sosyal öykülerin etkisi, öz yönetim, model olma, akran destekli öğretim gibi diğer öğretim yöntemleriyle birleştirilerek artırılabilir.
- **Farklı Becerilere Yönelik Uygulamalar Geliştirilmelidir:** Sosyal öykülerin yalnızca sosyal becerilerle sınırlı kalmayıp, günlük yaşam becerileri, akademik beceriler ve öz bakım alanlarında da kullanılabilirliği araştırılmalıdır.
- **Uzun Süreli Takip Çalışmaları Yapılmalıdır:** Sosyal öykülerin kazandırdığı becerilerin ne kadar süreyle sürdürülebildiği, farklı ortamlara ve kişiler arası etkileşimlere genellenip genellenemediği uzun vadeli çalışmalarla incelenmelidir.

Uygulayıcılara Yönelik Eğitimler Düzenlenmelidir: Sosyal öykü yazımı, sunumu ve değerlendirilmesi konularında eğitimciler, özel eğitim uzmanları ve ailelere yönelik kapsamlı eğitim programları geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Agosta, E., Graetz, J. E., Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2004). Teacher-researcher partnerships to improve social behavior through social stories. *Intervention in School and Clinic*, 39(5), 276–287.
- Akyol, A. K., & Koç, M. (2020). Otizmlı bireylerde sosyal öykülerin sosyal ifade becerilerine etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1021–1040.
- Aytekin, F. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde sosyal öykülerin kullanımının incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi).
- Balaban Dağal, A., & Baykan, Ö. (2017). Sosyal öykülerin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların davranışlarına etkisinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 15–28.
- Barry, L. M., & Burlew, S. B. (2004). Using social stories to teach choice and play skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 45–51.
- Bağçeli Kahraman, P., & Aydın, A. (2013). Sosyal öykülerin otizmlı çocukların sıra bekleme becerileri üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 213–224.
- Chan, J. M., Lang, R., Rispoli, M., O'Reilly, M., Sigafos, J., & Cole, H. (2009). Use of peer-mediated interventions in the treatment of autism spectrum disorders: A systematic review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 3(4), 876–889.
- Crozier, S., & Tincani, M. (2005). Using a modified social story to decrease disruptive behavior of a child with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 20(3), 150–157.
- Crozier, S., & Tincani, M. (2007). Effects of social stories on prosocial behavior of preschool children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(9), 1803–1814.
- Delano, M. E., & Snell, M. E. (2006). The effects of social stories on the social engagement of children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 8(1), 29–42.
- Demir, E., & Demirtaşlı, N. (2022). Sosyal öykülerin otizmlı çocukların uyum davranışları üzerindeki etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 18(2), 152–167.
- Demiryol, G. (2019). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal öykülerle davranış öğretimi (Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi).
- Gut, D. M., & Safran, S. P. (2002). Cooperative learning and social stories: Effective strategies for teaching social skills to children with autism. *Intervention in School and Clinic*, 37(3), 204–213.
- Göçer, S. (2021). Sosyal öykülerin otizmlı bireylerdeki problem davranışların azaltılmasına etkisi (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi).
- Hagiwara, T., & Myles, B. S. (1999). A multimedia social story intervention: Teaching skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14(2), 82–95.
- Ivey, M. L., Heflin, L. J., & Alberto, P. A. (2004). The use of social stories to promote independent skills in adolescents with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 33–44.

- Karal, M. A., & Erbaş, D. (2011). Sosyal öykülerin otistik özellikler gösteren çocuklarda problem davranışların azaltılmasına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1451– 1470.
- Koegel, L. K., Koegel, R. L., & Surratt, A. V. (1992). Language intervention and disruptive behavior in preschool children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 22(2), 141–153.
- Koegel, R. L., & Frea, W. D. (1993). Treatment of social behavior in autism through the modification of pivotal social skills. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 26(3), 369–377.
- Koyuncu, M. (2010). Sosyal öykülerin otizmlı öğrencilerin uygun sosyal davranışlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Kuoeh, H., & Mirenda, P. (2003). Social story interventions for young children with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 18(4), 219– 227.
- Kutter, S. (1998). The effects of social stories on the aggressive behavior of a child with autism. Master's Thesis, University of Kansas.
- Kuşçu, Y. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde sosyal becerilerin kazandırılmasında sosyal öykülerin etkisi (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi).
- Kuşçu, Y. (2007). Sosyal öykülerin otistik çocukların sosyal davranışları üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Kuşçu, Y., & Akmanoğlu, N. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal becerilerin kazandırılmasında sosyal öykülerin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1702–1722.
- Lord, C., & Hopkins, J. M. (1986). The social behavior of autistic children with younger and same- age nonhandicapped peers. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 16(3), 249– 262.
- More, C. M. (2008). Digital stories targeting social skills for children with disabilities: Multidimensional learning. *Intervention in School and Clinic*, 43(3), 168–177.
- Norris, C., & Dattilo, J. (2000). Evaluating effects of a social story intervention on a young girl with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14(3), 180–186.
- Ozen, A., Batu, S., & Birkan, B. (2012). The effect of antecedent exercise on stereotypic behaviors of children with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 47(2), 202–210.
- Pierce, K., & Schreibman, L. (1997). Increasing complex social behaviors in children with autism: Effects of peer-implemented pivotal response training. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 30(2), 285–298.
- Reynhout, G., & Carter, M. (2006). Social stories™ for children with disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36(4), 445–469.
- Reynhout, G., & Carter, M. (2007). Social story efficacy with a child with autism spectrum

- disorder and moderate intellectual disability. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 22(3), 173–182.
- Rogers, S. J. (2000). Interventions that facilitate socialization in children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30(5), 399–409.
- Rogers, S. J., & Myles, B. S. (2001). Using social stories and comic strip conversations to help children with Asperger syndrome. *Intervention in School and Clinic*, 36(5), 310–313.
- Sansosti, F. J., & Powell-Smith, K. A. (2006). Using social stories to improve the social behavior of children with Asperger syndrome. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 8(1), 43–57.
- Scattone, D. (2007). Social skills interventions for children with autism. *Psychology in the Schools*, 44(7), 717–726.
- Scattone, D., Tingstrom, D. H., & Wilczynski, S. M. (2006). Increasing appropriate social interactions of children with autism spectrum disorders using social stories. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 21(4), 211–222.
- Thiemann, K. S., & Goldstein, H. (2001). Social stories, written text cues, and video feedback: Effects on social communication of children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 34(4), 425–446.
- Toprak, H. (2004). Otistik çocuklara sosyal öykülerle tuvalet eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Topçu, H. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal becerilerin kazandırılmasında sosyal öykülerin etkililiği (Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi).
- Ünal, Y. (2019). Sosyal öykülerin otizmlı bireylerin sosyal etkileşim becerilerine etkisi (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi).
- Şenol, F. B., & Karasu, H. P. (2021). Sosyal öykülerin otizmlı bireylerin sosyal başarı düzeyine etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(2), 59–76.
- Yılmaz, M., & Sucuoğlu, B. (2015). Sosyal öykülerin otizmlı öğrencilerin sosyal etkileşim davranışlarına etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 16(1), 65–87.